

**Keskkonnaministri määruse
„Järva maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmine ja nende piiranguvööndi
ulatus” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Keskkonnaministri määruse „Järva maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmine ja nende piiranguvööndi ulatus” eelnõu on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 6 ja § 11 lõike 3 alusel. Eelnõukohase määrusega võetakse kaitse alla kaheksa uut looduse üksikobjekti (kaks puud ja kuus rändrahn) ning määratakse nende piiranguvööndi ulatus. Sellest tulenevalt täiendatakse kaitse alla võetavate objektidega keskkonnaministri 18. novembri 2019. a määrust nr 62 „Järva maakonna kaitstavad looduse üksikobjektid ja nende piiranguvööndi ulatus”.

Looduse üksikobjektid asuvad Järva maakonnas Järva ja Türi vallas ning Paide linnas.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Kristi Pai (tel 384 8681, e-post kristi.pai@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Maiu Paloots (tel 534 94399, e-post maiupaloots@keskkonnaamet.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Piret Palm (tel 626 0730, e-post piret.palm@envir.ee), eksperdihinnangu objektidele on andnud dendroloog Heldur Sander ja geoloog Enn Pirrus, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Vastavalt LKS § 4 lõikele 6 on kaitstav looduse üksikobjekt teadusliku, esteetilise või ajaloolis-kultuurilise väärtusega elus või eluta loodusobjekt, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, karestik, pank, ahang, paljand, koobas, karst või nende rühm.

Vastavalt LKS §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Järva maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmise eelduseks on nende teaduslik ja esteetiline väärtus.

Teaduslik väärtus

Eluslooduse objektide, puude, teaduslik väärtus seisneb nende vanuses ja mõõtmetes, st dendroloogiliselt pakub huvi, kui vanaks pärismaiste ja võõrpuu liikide üksikud isendid võivad elada ja missugused mõõtmed seejuures saavutatakse. Samuti pakub teaduslikku huvi puuliikide tavapärasest erinev kasvukuju või -vorm. Hendrik Relve on raamatus „Eesti põlispuud” välja toonud jämedused, millest alates on tegemist tähelepanuväärse tüve ümbermõõduga puuga. Tähelepanuväärsed ümbermõõdud (sentimeetrites) rinnakõrguselt mõõdetuna on puuliigiti ja -perekonni järgmised: arukask – 300, elupuud – 150, haab – 300,

harilik kadakas – 100, harilik kuusk – 300, harilik mänd – 350, harilik pihlakas – 150, harilik saar – 400, harilik tamm – 450, harilik toomingas – 160, harilik vaher – 300, hobukastanid – 300, jalakad – 400, lehised – 350, paplid – 450, pooppuu – 200, pärnad – 450, remmelgad – 500 ja sanglepp – 300.

Eluta looduse ehk geoloogiliste objektide (nt aluspõhja paljandid, rändrahnud, allikad, karst) väärtus seisneb eelkõige selles, et nende muutumatu säilitamise abil on võimalik selgitada erinevate piirkondade geoloogilist arengut pärast viimast jäätumist ja tänapäeval kulgevaid geoloogilisi protsesse. Teadusliku väärtuse all peetakse silmas ka rändrahnude kivimilist koostist ning asukohta ja asendit looduses, mille alusel hinnatakse mandrijää liikumissuundi, kandevõimet jmt. Eestis on Euroopa suurimad hiidrahnud ja eri tüüpi liustikutekkelised pinnavormid, millel on teaduslik väärtus. Eesti Teaduste Akadeemia väljaande „Eestimaa suured kivid” andmetel on praeguseks säilinud u 80–85% suurte rahnude algsest kogumist ja see on oma üle 1800 ulatuva koguarvuga seetõttu väga esinduslik alus mandrijää toimemehhanismi uurimisel. Enn Pirrus klassifitseerib raamatus „Eestimaa suured kivid” rändrahnud vastavalt ümbermõõdule suurteks ja väikesteks rahnudeks (3–10 m). Suured rahnud jagunevad omakorda: hiidrahnud (ümbermõõt üle 25 m), hiidrahnude lähedased rahnud (20–25 m), maakondlikult tähelepanuväärsed rahnud (16–20 m) ja kohaliku tähtsusega rahnud (10–16 m). Tähelepanuväärseteks rändrahnudeks eelpool toodud klassifikatsiooni kohaselt on eelkõige rahnud, mille ümbermõõt on suurem kui 16 m. Lisaväärtuse annab rahnule kõrgus üle 1,6–1,8 m. Kuna paljud geoloogilised objektid on püsiva teadusliku ja üldkultuuriajaloolise väärtusega, siis nende säilitamiseks järgnevatele põlvkondadele on need objektid kantud „Eesti ürglooduse raamatusse”, mida loetakse Eesti geoloogiliste eluta loodusmälestiste andmepangaks. Kaitse alla võetavatest rahnudest neli (Kiigumõisa kivi, Roosna Laikivi, Puhmu rahn ja Vassaare põllukivi) on kantud „Eesti ürglooduse raamatusse”.

Eesteitiline väärtus väljendub puude puhul nende võra ja tüve suursugususes ja/või eripärasel kasvukujus, kivide puhul väljendub nende esteetilisus harukordses suuruses ja/või kivi kujus. Eripärase kasvukujuga puud ja suured rändrahnud on silmapaistvad ning ilmestavad maastikku.

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Eelnõukohase määrusega võetakse kaitse alla kaheksa uut looduse üksikobjekti, kuna tegemist on nii Eestis tervikuna, kuid eriti Järva maakonnas, esinduslike mõõtmete ning esteetilist ja teaduslikku väärtust omavate objektidega. Kaitse põhieesmärk on tagada silmapaistvate puude ja rahnude säilimine.

Praegu on Järva maakonnas kaitse all 21 rahnu. Kaitse alla võetakse kuus rahnu, mis võrreldes maakonnas juba kaitse all olevate rahnudega on oma mõõtmetelt samaväärsed või isegi suuremad. Kaitse alla võetavatest rahnudest koguni neli on Enn Pirruse klassifikatsiooni põhjal hiidrahnude lähedased rahnud, mille ümbermõõt ulatub üle 20 meetri (Puhmu rahn 24,8 m; Roosna Laikivi 24,7 m; Kiigimõisa kivi 22,8 m; Tudavere kivi 21,4 m). Enamiku (kokku 17) kaitse all olevate rahnude ümbermõõdud jäävad alla 20 meetri.

Praegu on Järva maakonnas kaitse all 14 puud. Kaitse alla võetavad kaks üksikpuud on heas seisukorras, maastikku ilmestavad ja tähelepanuväärsete mõõtmetega. Maakonnas on hetkel kaitse all kolm tamme. Kaitse alla võetava Küti tamme mõõtmed (Ü 495 cm ja võra läbimõõt 25 m) on suuremad võrreldes juba kaitse all olevate tammedega (Käru tamm Ü 335 cm, võra läbimõõt 23 m ja Vetepere tamm Ü 392 cm). Kaitse all oleva Saare-Siimu tamme ümbermõõt on olnud küll 596 cm, kuid kuna puu on osaliselt murdunud, siis on Küti tamm maakonna

silmapaistvaim tamm. Kirikoja kadakas on terves maakonnas unikaalne, sest Järvamaal ei ole kaitse all ühtegi kadakat.

Uute looduse üksikobjektide kaitse alla võtmine on oluline, et kaitsta unikaalseid objekte, mida hävimise korral ei ole võimalik taastada. Puude peamiseks ohuteguriks metsamaal on teadmatusest (oskamatusest jämedaid/vanu puid väärtustada) kantud puu raie, raie käigus puuvõra kahjustamine või kasvutingimuste sedavõrd oluline muutmine, mille tõttu puu hävimine tõenäosus seenhaiguste, tormi vmt tegurite tulemusena võib oluliselt suureneda. Üldtuntud teadmisenähtuseks on puude vastupanuvõime haigustele, mehaanilistele vigastustele, tuulele jmt teguritele vananedes järjest väheneb. Selleks, et metsas kasvanud põlispuud säiliks, on võimalikult kaua, tuleks tagada neile võimalikud stabiilsed kasvutingimused, mida nende kaitse alla võtmine aitabki saavutada. Haritaval maal on ohuteguriks ka künnimine või maaparanduslik tegevus, mis võib rikkuda veerežiimi ja kahjustada juurestikku ning puu seisundit halvendada. Rändrahnude peamiseks ohuteguriks on lõhkumine ja kasutamine ehitusotstarbel. Viies rändrahn oma algsest asukohast mujale kaotab see rahn ka väga suure osa oma teaduslikust väärtusest, sest siis näiteks pole enam võimalik korrektselt hinnata mandrijää liikumise suunda.

1) **Küti tamm** – Järva vallas Võrevere külas Türi metskond 335 (23401:001:0250) katastriüksusel kasvav heas seisukorras, laiavõraline, maastikku ilmestav ja tähelepanuväärsete mõõtmatega üksikpuu. Puu ümbermõõt on 495 cm, kõrgus 22 m ja võra läbimõõt 25 m. Kuna puu ületab ümbermõõdult Hendrik Relve pakutud hariliku tamme tähelepanuväärsed mõõtmed ja seda võib teadmatuse tõttu ohustada raie, siis on otstarbekas võtta Küti tamm looduse üksikobjektina kaitse alla.

2) **Kirikoja kadakas** – Türi vallas Änari külas Kirikoja (83601:001:0221) katastriüksusel kasvav maastikku ilmestav ja tähelepanuväärsete mõõtmatega üksikpuu. Puu ümbermõõt on 122 cm, kõrgus 7 m ja võra läbimõõt 5,5 m. Kuna puu ületab ümbermõõdult Hendrik Relve pakutud hariliku kadaka tähelepanuväärsed mõõtmed ning seda võib teadmatuse tõttu ohustada raie ja põllumajanduslik tegevus, siis on otstarbekas võtta Kirikoja kadakas looduse üksikobjektina kaitse alla.

3) **Puhmu rahn** – Järva vallas Puhmu külas Kangru (31402:001:0610) katastriüksusel asuv heas seisukorras ja tähelepanuväärsete mõõtmatega siledapinnaline, roosakasvalge jämedateraline graniitrahn. Rahnu ümbermõõt on 24,8 m ja kõrgus 2,5 m. Kuna tegemist on Enn Pirruse klassifikatsiooni kohaselt hiidrahnude lähedase rahnuga, mille ümbermõõt jääb vahemikku 20–25 m, siis on otstarbekas võtta Puhmu rahn looduse üksikobjektina kaitse alla.

4) **Roosna Laikivi** – Järva vallas Roosna külas Mäeotsa (13402:003:0402) katastriüksusel asuv heas seisukorras ja tähelepanuväärsete mõõtmatega helehall graniitgneissrahn, mis sisaldab granaate ja kvartsisooni. Rahnu ümbermõõt on 24,7 m ja kõrgus 2,2 m. Kuna tegemist on Enn Pirruse klassifikatsiooni kohaselt hiidrahnude lähedase rahnuga, mille ümbermõõt jääb vahemikku 20–25 m, siis on otstarbekas võtta Roosna Laikivi looduse üksikobjektina kaitse alla.

5) **Kiigumõisa kivi** – Paide linnas Oeti külas Veskipere (68401:001:0028) katastriüksusel asuv heas seisukorras ja tähelepanuväärsete mõõtmatega jämedateraline graniitrahn. Rahnu ümbermõõt on „Eesti ürglooduse raamatu” andmetel 22,8 m ja kõrgus 4,65 m. Kuna tegemist on Enn Pirruse klassifikatsiooni kohaselt hiidrahnude lähedase rahnuga, mille ümbermõõt jääb vahemikku 20–25 m ja objektil on tähelepanuväärne kõrgus, siis on otstarbekas võtta Kiigumõisa kivi looduse üksikobjektina kaitse alla.

6) **Epu kivi** – Türi vallas Saueaugu külas Väätsa metskond 25 (93701:001:0183) katastriüksusel asuv heas seisukorras ja tähelepanuväärsete mõõtmatega hall graniitgneissrahn, milles on palju granaati ja kvarts-päevakivi sooni. Rahnu ümbermõõt on 18,5 m ja kõrgus 2,5 m. Kuna tegemist on Enn Pirruse klassifikatsiooni kohaselt maakondlikult tähelepanuväärse rahnuga, mille ümbermõõt jääb vahemikku 16–20 m, siis on otstarbekas võtta Epu kivi looduse üksikobjektina kaitse alla.

7) **Tudavere kivi** – Türi vallas Saueaugu külas Tudavere (93701:001:1171) katastriüksusel asuv heas seisukorras ja tähelepanuväärsete mõõtmatega roosakashall rabakivirahn. Rahnu ümbermõõt on 21,4 m ja kõrgus 2,6 m. Kuna tegemist on Enn Pirruse klassifikatsiooni kohaselt hiidrahnude lähedase rahnuga, mille ümbermõõt jääb vahemikku 20–25 m, siis on otstarbekas võtta Tudavere kivi looduse üksikobjektina kaitse alla.

8) **Vassaare põllukivi** – Türi vallas Äiamaa külas Vassaare (53701:002:0583) katastriüksusel asuv heas seisukorras ning tähelepanuväärsete mõõtmete ja kujuga (leivapätsikujuline, lameda kumera laega) graniitrahn. Rahnu ümbermõõt on 17,1 m ja kõrgus 2,1 m. Kuna tegemist on Enn Pirruse klassifikatsiooni kohaselt maakondlikult tähelepanuväärse rahnuga, mille ümbermõõt jääb vahemikku 16–20 m ja seda võib ohustada tee ehitus, siis on otstarbekas võtta Vassaare põllukivi looduse üksikobjektina kaitse alla.

Seoses eespool nimetatud looduse üksikobjektide kaitse alla võtmisega täiendatakse keskkonnaministri 18. novembri 2019. a määrust nr 62 „Järva maakonna kaitstavad looduse üksikobjektid ja nende piiranguvööndi ulatus”, milles koondatakse kõik Järva maakonnas asuvad kaitstavad looduse üksikobjektid. Käesoleva määruse § 3 punktiga 1 lisatakse üksikpuude loetellu koos piiranguvööndi ulatusega Küti tamm ja Kirikoja kadakas ning punktiga 2 lisatakse geoloogiliste üksikobjektide loetellu koos piiranguvööndi ulatusega Puhmu rahn, Roosna Laikivi, Kiigumõisa kivi, Epu kivi, Tudavere kivi ja Vassaare põllukivi.

Määruse § 3 punktiga 3 täiendatakse keskkonnaministri 18. novembri 2019. a määruse nr 62 „Järva maakonna kaitstavad looduse üksikobjektid ja nende piiranguvööndi ulatus” lisa käesoleva määruse lisas esitatud kaartidega Lisa 37 „Küti tamm”, Lisa 38 „Kirikoja kadakas”, Lisa 39 „Puhmu rahn”, Lisa 40 „Roosna Laikivi”, Lisa 41 „Kiigumõisa kivi”, Lisa 42 „Epu kivi”, „Lisa 43 Tudavere kivi” ja Lisa 44 „Vassaare põllukivi”.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

LKS § 4 lõige 6 kohaselt on kaitstav looduse üksikobjekt elus või eluta loodusobjekt, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, kärestik, pank, ahang, paljand, koobas, karst või nende rühm. Kaitseala on inimtegevusest puutumatuna hoitav või erinõuete kohaselt kasutatav ala, kus säilitatakse, kaitstakse, taastatakse, uuritakse või tutvustatakse loodust. Hoiuala on liikide elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, st kaitse-eesmärk on liikide ja koosluste kaitse. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika. Kuna määrukses käsitletakse ainult üksikpuid ja rändrahne, ei ole vajadust valida määrukses käsitledavate objektide puhul mõnda teist kaitstava loodusobjekti tüüpi.

2.4. Piiranguvööndi ulatus

LKS § 68 lõige 1 sätestab, et looduse üksikobjekti kaitse alla võtmise otsuse jõustumisel moodustub selle ümber 50 m raadiuses piiranguvöönd, kui kaitse alla võtmise otsusega ei kehtestata piiranguvööndi väiksemat ulatust. Piiranguvööndi piiritlemisel on lähtutud

põhimõttest, et see oleks piisav, et tagada objekti kaitse ja säilimine ning kaitstava objekti ja selle ümbruse terviklikkus. LKS kohane 50-meetrine piiranguvöönd on mitmel juhul põhjendamatu ja ebaotstarbekas, kuna see ei ole nii suures ulatuses objekti säilimiseks vajalik. Kaitse alla võetavate looduse üksikobjektide ümber kehtestatakse erineva ulatusega piiranguvööndid (5, 10 ja 30 m), mille ulatus on objektide asukohta ja looduslikke tingimusi arvesse võttes kaitse-eesmärgi tagamiseks optimaalne. Piiranguvööndi piiritlemise aluseks on Eesti põhikaart (1 : 10 000) ja maakatastri andmed.

Kaitse alla võetavate looduse üksikobjektide piiranguvööndite pindala on kokku 1,5 ha, millest 0,6 ha moodustab riigimaa ja 0,9 ha eramaa.

Puude piiranguvööndi ulatuse määramisel lähtuti peamiselt puu asukohast (puud ümbritsev maastikutüüp) ja mõõtmetest (võra laius). Piiranguvööndi määramisel on arvestatud ka sellega, et piisav vööndi ulatus annab võimaluse tagada seal püsivate kasvutingimuste (eriti valgustingimused) säilitamise, et vältida võra ja juurestiku kahjustamist.

Rändrahnude piiranguvööndi ulatuse määramisel oli põhikriteeriumiks rahnu asukoht (rahnu ümbritsev maastikutüüp). Avatud maastikus (määruses käsitletud rahnude puhul on avatud maastikuks teeservad) paiknevate rahnude ümber määrati piiranguvöönd raadiusega 10 m. Metsas paiknevate rahnude ümber määrati piiranguvööndi ulatuseks 30 m. Üldjuhul on piiranguvöönd ringikujuline, s.t ühesuurne igas suunas, vaid sõidutee vahetus läheduses asuva Vassaare põllukivi puhul on piiranguvöönd määratud tee servani (piiranguvöönd on erikujuline).

Küti tamm ja selle piiranguvöönd asuvad riigimaal. Puu kasvab metsalagendikul ning selle piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m. Piiranguvööndi pindala on 0,3 ha.

Kirikoja kadakas ja selle piiranguvöönd asuvad eramaal. Puu kasvab põllul ning selle piiranguvööndi ulatuseks määratakse 5 m. Piiranguvööndi pindala on 0,008 ha.

Puhmu rahn ja selle piiranguvöönd asuvad eramaal. Rahn asub metsamaal ja selle piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m. Piiranguvööndi pindala on 0,3 ha.

Roosna Laikivi ja selle piiranguvöönd asuvad eramaal. Rahn asub metsa ja Roosna–Koigi tee vahelisel rohumaal ning selle piiranguvööndi ulatuseks määratakse 10 m. Piiranguvööndi pindala on 0,03 ha.

Kiigumõisa kivi ja selle piiranguvöönd asuvad eramaal. Rahn asub metsas ja selle piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m. Piiranguvööndi pindala on 0,3 ha.

Epu kivi ja selle piiranguvöönd asuvad riigimaal. Rahn asub metsas ja selle piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m. Piiranguvööndi pindala on 0,3 ha.

Tudavere kivi ja selle piiranguvöönd asuvad eramaal. Rahn asub metsas ja selle piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m. Piiranguvööndi pindala on 0,3 ha.

Vassaare põllukivi ja selle piiranguvöönd asuvad eramaal, vaid väike osa piiranguvööndist ulatub riigimaale. Kuna kivi asub tee ääres, siis kehtestatakse objektile erikujuline kaitsevöönd, mille ulatuseks põhja-, lõuna- ja lääneosas on kuni 10 m, idaosas ulatub vöönd Raukla–Äiamaa–Oisu tee servani. Piiranguvööndi pindala on 0,03 ha.

2.5. Kaitsekord

Kaitstavatele looduse üksikobjektidele ja nende piiranguvööndile kehtib keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määrusega nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri” kehtestatud kaitsekord.

2.5.1. Lubatud tegevused

Kaitstava looduse üksikobjekti kaitse-eeskirjast lähtuvalt on üksikobjekti valitseja igakordsel nõusolekul üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis lubatud uute ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine, teede ja liinirajatiste rajamine, uuendusraie tegemine, puhtpuistute kujundamine, üheliigiliste metsakultuuride ja energiapuistute rajamine ja üksikobjekti seisundit või ilmet mõjutava töö tegemine.

Telkimine, lõkke tegemine ja rahvaürituse korraldamine on üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis lubatud ainult kohas, mis on üksikobjekti valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud, ning eramaal omaniku loal.

Kaitsealuse üksikobjekti juurde viivad erateed ja -rajad on päikese tõusust loojanguni avalikuks kasutamiseks ning kinnisasja omanik või valdaja peab tagama nimetatud ajal teiste isikute juurdepääsu kaitstavale looduse üksikobjektile. Ehitise õues, kus asub kaitstav looduse üksikobjekt, võivad teised isikud viibida omaniku kehtestatud korras. Üksikobjekti sisaldava kinnisasja omanikul ei ole õigust keelata teiste isikute viibimist oma maal seoses teadusuuringute, järelevalve- või päästetöödega, mida tehakse Vabariigi Valitsuse kehtestatud korras.

Üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis on jahipidamine ja kalapüük lubatud vastavalt jahi- ja kalapüügiseadusele.

2.5.2. Keelatud tegevused

Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja kohaselt on kaitstava looduse üksikobjekti kahjustamine keelatud. LKS § 68 lõike 4 kohaselt on keelatud kaitse alla võetud looduse üksikobjekti kaitse-eeskirjaga vastuolus olev või objekti seisundit või ilmet kahjustada võiv tegevus, kui seda ei tingi objekti säilitamiseks või objektist tekkiva kahju vältimiseks rakendatavad abinõud.

Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja kohaselt on üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis keelatud maavarade ja maa-ainese kaevandamine, veekogude veetaseme muutmine ja nende kallaste kahjustamine, uute maaparandussüsteemide rajamine ning jäätmete ladustamine.

Üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis on keelatud sõiduki, maastikusõiduki või ujuvvahendiga sõitmine kohas, mis ei ole selleks määratud ja tähistatud, välja arvatud teadusalastel välitöödel, päästetöödel ja üksikobjekti hooldustöödel.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine üksikobjekti valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS § 14 lõikele 1. LKS alusel ei või ilma valitseja nõusolekuta kaitstava

looduse üksikobjekti kaitsevööndis muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ja jahiulukeid lisasööta.

Üksikobjekti valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis LKS-i või kaitse-eeskirja kohaselt vajab üksikobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada üksikobjekti kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitstava üksikobjekti seisundit. Kui tegevust ei ole üksikobjekti valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud üksikobjekti valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta üksikobjekti kaitse-eesmärgi saavutamist või üksikobjekti seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud üksikobjekti valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Järva maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmine algatati keskkonnaministri 29. juuli 2010. a käskkirjaga nr 1067. Esimene avalik väljapanek toimus 15.–29.11.2010 Keskkonnaameti Järva kontoris ja asukohajärgsetes omavalitsustes.

LKS § 91 lõige 18 sätestab, et LKS § 9 lõike 1 alusel algatatud pooleli olevates kaitse alla võtmise menetlustes, mille avalik väljapanek on toimunud rohkem kui kaks aastat enne 2013. aasta 1. maid, või kui menetluse ajal on asjaolud muutunud, korraldatakse uus avalik väljapanek LKS § 9 lõigetes 7–9 sätestatud korras. Kuna Järva maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmise esmakordsest avalikust väljapanekust on möödunud rohkem kui kaks aastat ja vähenenud on määruse eelnõus käsitletavate objektide hulk ning muutunud piiranguvööndite ulatused, siis korraldatakse täiendav avalik väljapanek.

Määruse eelnõu, seletuskirja ja kaardimaterjali uus avalik väljapanek toimus 12.08–01.09.2019 Keskkonnaameti Türi kontoris, Järva ja Türi Vallavalitsuses ning Paide Linnavalitsuses. Menetluse materjalidega sai tutvuda ka Keskkonnaameti veebilehel. Teade määruse eelnõu avaliku väljapaneku kohta ilmus 08.08.2019 üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja kohalikus ajalehes Järva Teataja. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus avalikustamise teade 06.08.2019. Kinnistute omanikke, kelle kiri Keskkonnaametile tagastati ja kelle kirja kättesaamise kohta puudub info, teavitati 04.09.2019 üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja 03.09.2019 väljaandes Ametlikud Teadaanded.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti üheksale eramaa omanikule, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Järva ja Türi Vallavalitsusele ning Paide Linnavalitsusele teade määruse eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Kirjas paluti esitada parandusettepanekud ja vastuväited määruse eelnõu kohta. Kirjad sisaldasid teadet, et kui vastuväiteid ega parandusettepanekuid kirjas nimetatud tähtjaks ei esitata, arvestatakse, et menetlusosalistel vastuväited puuduvad. Lisaks tehti kirjas ettepanek

arutada asja ilma avaliku aruteluta. Keskkonnaametile tagastati ühele kinnistuomanikule saadetud kiri ning kahe kinnistuomaniku kohta puudub kirja kättesaamise osas info.

Menetlusosalised määruse eelnõu kohta parandusettepanekuid ja vastuväiteid ei esitanud. Järva Vallavalitsus teavitas Keskkonnaametit kirjalikult, et on nõus Järva valla territooriumil asuvate üksikobjektide (Küti tamm, Puhmu rahn ja Roosna Laikivi) kaitse alla võtmisega.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab kaasa väärtuslike ja silmapaistvate looduse üksikobjektide säilitamisele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse § 68 alusel sätestatud looduse üksikobjekti piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna piiranguvööndisse arvatakse 1,5 ha varem kaitse all mitte olnud maad, kaasneb üksikobjektide kaitse alla võtmisega kohalikele omavalitsustele mõningane maamaksu laekumise vähenemine (kolme omavalitsuse peale kokku kaks eurot). Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Üksikobjektide kaitseks kehtestatav piiranguvöönd ei sea olulisi kitsendusi kinnisasja sihtotstarbelisele kasutamisele ja seega ei teki riigil kohustust nende kinnistute omandamiseks.

Üksikobjektide piiranguvöönditesse ei jää hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi ega toetuskõlblikku Natura 2000 erametsamaad.

Üksikobjektide kaitse alla võtmisega kavandatakse arvata piiranguvööndisse 0,3 ha varem kaitse all mitte olnud riigimetsa. Riigimetsamaal saamata jäävat tulu ei teki, kuna lisanduvate piirangutega alal küpsset ega valmivat metsa ei ole.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada,

esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Maaeluministeerium kooskõlastas eelnõu märkusteta, teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.